

**STĘŻENIE FTALANÓW
W ZABAWKACH**

**KONTROLA
INSPEKCJI HANDLOWEJ, UOKIK,
KRAJOWEJ ADMINISTRACJI
SKARBOWEJ**

Warszawa, 2018 r.

STĘŻENIE FTALANÓW W ZABAWKACH

KONTROLA INSPEKCJI HANDLOWEJ, UOKIK, KRAJOWEJ ADMINISTRACJI SKARBOWEJ

WSTĘP

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na podstawie ustawy z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku¹ pełni rolę organu monitorującego system kontroli wyrobów nieżywnościowych oznaczonych znakiem CE (inaczej: system nadzoru rynku), w tym zabawek, a także jest organem prowadzącym postępowania administracyjne na podstawie akt kontroli przekazanych przez wojewódzkich inspektorów Inspekcji Handlowej, w których stwierdzono niespełnianie wymagań.

System nadzoru rynku ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa i ochronę zdrowia oraz życia konsumentów i użytkowników wyrobów nieżywnościowych, przy jednoczesnym zapewnieniu swobodnego przepływu towarów na jednolitym rynku i przeciwdziałaniu powstawaniu barier technicznych, które mogą uniemożliwić uczciwą konkurencję. Istotą systemu nadzoru rynku jest przeniesienie odpowiedzialności za spełnianie przez towary wprowadzane do obrotu wymagań prawno-technicznych na podmioty gospodarcze uczestniczące w obrocie. Jednocześnie organy nadzoru rynku są powołane do weryfikowania czy rzeczywiście wyroby wprowadzone

do obrotu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej spełniają stosowne wymagania, poprzez badanie dokumentacji, oznakowania wyrobu czy właściwości konstrukcyjnych w ramach badań organoleptycznych lub laboratoryjnych.

Kwestie skutecznego funkcjonowania systemu nadzoru rynku stają się coraz bardziej istotne, bowiem sprawny system wzmacnia zaufanie konsumentów i przedsiębiorstw do Jednolitego Rynku. Swobodny przepływ bezpiecznych i spełniających obowiązujące wymagania towarów w ramach Jednolitego Rynku jest jednym z fundamentów Unii Europejskiej. Obecnie nie wszystkie towary produkowane poza Unią Europejską (UE) i sprowadzane na jej teren spełniają obowiązujące w UE wymagania. Na poziomie unijnym dostrzeżono ten problem i przyjęto stosowne przepisy, zakładając, że skuteczną i szybką formą eliminowania wyrobów niezgodnych lub stanowiących zagrożenie, sprowadzanych z krajów trzecich, jest zatrzymywanie ich przez organ odpowiedzialny za kontrole na granicy przed dopuszczeniem do obrotu.

Funkcjonariusze Krajowej Administracji Skarbowej (KAS), w przypadku wystąpienia przesłanek określonych w art. 27 ust. 3 rozporządzenia 765/2008², mogą zatrzymać wyrób

1. Dz. U. z 2017 r., poz. 1398 j.t.

2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady WE nr 765/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. ustanawiającego wymagania w zakresie akredytacji i nadzoru rynku odnoszące się do warunków wprowadzania produktów do obrotu i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 339/93 (Dz. Urz. UE L 218 z 13.08.2008 r., str. 30; dalej: rozporządzenie 765/2008); zgodnie z art. 27 ust. 3 – gdy funkcjonariusz celno-skarbowy przypuszcza, że produkt prawidłowo zmontowany, konserwowany i używany stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia, bezpieczeństwa, środowiska, lub z uwagi na inny interes publiczny, produktowi nie towarzyszy dokumentacja lub nie jest oznakowany zgodnie z unijnym prawodawstwem harmonizacyjnym lub na produkcie umieszczono fałszywe lub mogące wprowadzić w błąd oznakowanie CE, może zawiesić jego dopuszczenie do obrotu.

na granicy i przed dopuszczeniem go do obrotu zwrócić się do organu nadzoru rynku o wydanie opinii czy wyrób spełnia wymagania. W przypadku zabawek zwracają się do Inspekcji Handlowej. Wydanie opinii o niespełnieniu przez wyrób wymagań, powoduje niedopuszczenie do swobodnego obrotu. Jednocześnie organ nadzoru rynku może w swoich opiniach wskazać zakres działań, jaki należy podjąć w celu usunięcia stwierdzonych niezgodności, przy niezgodnościach formalnych (np. brak adresu producenta lub importera). W związku z tym, na wniosek importera, organ celno-skarbowy może wyrazić zgodę na dokonanie stosownych działań mających na celu wyeliminowanie niezgodności formalnych w ramach właściwej procedury celnej. Skuteczne podjęcie przez importera działań naprawczych oraz spełnienie wszystkich innych wymagań prawa celnego, skutkuje dopuszczeniem wyrobu do obrotu. W przeciwnym razie towar jest albo powrotnie wywożony albo niszczone (obligatoryjnie, gdy jest niebezpieczny albo na wniosek importera).

INICJATYWA KAS

Współpraca między organami celnymi a organami nadzoru rynku odbywa się nie tylko na szczeblu krajowym, lecz również unijnym i regionalnym, gdyż zwiększa to skuteczność eliminowania z obrotu produktów stwarzających zagrożenie, szczególnie w dobie szybko zmieniającego się łańcucha dostaw, rozwiązań logistycznych i biznesowych.

W związku z tym, pod koniec 2016 r. z inicjatywy Polski opracowane zostały założenia wspólnej akcji kontrolnej państw Grupy Wyszehradzkiej (V4) dotyczącej bezpieczeństwa zabawek. Celem tej inicjatywy było wyeliminowanie zabawek stwarzających zagrożenie chemiczne zgłoszonych do odprawy w państwach regionu V4 oraz zacieśnienie współpracy regionalnej w zakresie kontroli bezpieczeństwa produktów przywożonych z państw trzecich, np. poprzez wypracowanie wspólnych mechanizmów i procedur wymiany informacji. Jest to pierwsza tego typu inicjatywa w regionie V4, a także pierwszy projekt realizowany przez KAS i IH na taką skalę wobec zabawek przywożonych z zagranicy. Funkcjonariusze KAS podejmowali działania w ramach tej inicjatywy **od 1 września do 31 października 2017 r.** Spotkanie podsumowujące inicjatywę odbyło się 22-23 lutego 2018 r. w siedzibie Ministerstwa Finansów w Warszawie.

3. Próbką przebadana na wniosek importera, który nie zgadzał się z negatywnymi wynikami badania laboratorium celnego.

4. Akcja kontrolna potwierdziła jak istotne są tego typu szkolenia i możliwość przekazania informacji, w jakich towarach najczęściej stwierdzane są nieprawidłowości.

5. Rapid Alert System for non-food consumer products (system zarządzany przez KE, służący zapewnieniu szybkiej wymiany informacji pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a KE w zakresie zagrożeń stwarzanych przez produkty nieżywnościowe)

6. Numery notyfikacji dostępnych publicznie na stronie Komisji Europejskiej (https://ec.europa.eu/consumers/consumers_safety/safety_products/rapex/alerts/?event=main.listNotifications): A12/0196/18, A12/0195/18, A12/0194/18, A12/0280/18, A12/0279/18 oraz numery zgłoszeń nieupublicznych przez KE: INFO/0017/18, INFO/0016/18, INFO/0015/18, INFO/0014/18, INFO/0013/18.

UDZIAŁ INSPEKCJI HANDLOWEJ I UOKiK W AKCJI

Na podstawie analizy ryzyka przeprowadzonej przez Dział Strategiczny Centrum Analiz Izby Administracji Skarbowej w Katowicach oraz roboczego kontaktu z inspektorami Inspekcji Handlowej, funkcjonariusz celno-skarbowy zlecał pobranie próbek do badań laboratoryjnych, w laboratoriach KAS (Podkarpackiego Urzędu Celno-Skarbowego w Przemyślu oraz Centralnego Laboratorium Celno-Skarbowego Izby Administracji Skarbowej w Warszawie) lub w Specjalistycznym Laboratorium Produktów Włókienniczych i Analizy Instrumentalnej UOKiK z siedzibą w Łodzi (10 próbek podstawowych i 1 próbkę kontrolną³). **Laboratorium UOKiK wykryło przekroczenie dozwolonego poziomu ftalanu bis(2-etyloheksylu) (DEHP) w 2 próbkach i potwierdziło negatywny wynik próbki kontrolnej (także wykryto ftalan DEHP).** Ponadto grupa funkcjonariuszy Izby Administracji Skarbowej w Łodzi została przeszkolona w laboratorium UOKiK w Łodzi w zakresie organoleptycznej oceny, dla jakich zabawek istnieje największe prawdopodobieństwo przekroczenia dopuszczalnych zawartości ftalanów⁴. **Zestawienie zbadanych w laboratorium UOKiK zabawek znajdziesz w załączniku.**

W realizację działań w ramach inicjatywy V4 włączone były wszystkie wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej (WIIH), największą aktywnością wykazały się: Białystok, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków, Łódź. **Łącznie WIIH wydał 58 opinii na temat spełniania wymagań przez zabawki, w tym łącznie 49 negatywnych (co stanowi ok. 84 proc.), z czego 25 dotyczyło przekroczenia dopuszczalnego poziomu ftalanów a 24 stwierdzenia występowały wyłącznie niezgodności formalnych** (np. zabawki nie były oznakowane znakiem CE, brakowało danych kontaktowych producenta lub nie towarzyszyła im wymagana dokumentacja albo deklaracja zgodności nie była dostępna).

Ponadto, w ramach inicjatywy V4, do tej pory **UOKiK zgłosił w unijnym systemie RAPEX⁵ 10 notyfikacji dot. zabawek stwarzających poważne zagrożenie ze względu na stwierdzenie zawyżonego poziomu stężenia ftalanów⁶.** Kolejne zgłoszenia będą sukcesywnie wprowadzane do systemu RAPEX w miarę napływu dokumentów z KAS. Oznacza to, że organy nadzoru rynku państw członkowskich w przypadku wykrycia na swoim terenie takiej zabawki powinny podjąć takie same działania, tj. wycofać ją z obrotu

oraz zniszczyć. Wszystkie zabawki stwarzające poważne zagrożenie, skontrolowane przez polskich funkcjonariuszy KAS w ramach inicjatywy V4, nie zostały dopuszczone do obrotu na terenie Unii Europejskiej. Zostały zniszczone.

Łącznie w ramach inicjatywy V4 polscy funkcjonariusze KAS podjęli na granicy ponad 140 działań na podstawie przepisów celnych, w wyniku których skontrolowali blisko 1,5 miliona sztuk zabawek, nie dopuszczając do obrotu blisko 700 tysięcy sztuk zabawek. Laboratoryjnie przebadano 55 próbek, z czego w 25 próbkach stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego stężenia ftalanów⁷. Zniszczono prawie 30 tys. sztuk zabawek, które zawierały niedopuszczalne poziomy ftalanów. Część zakwestionowanych zabawek nie spełniała wymagań formalnych: 38 proc. zabawek nie było oznakowane znakiem CE⁸ oraz danymi producenta, zaś dla 29 proc. przesyłek importer nie udostępnił deklaracji zgodności.

ZAGROŻENIE STWARZANE PRZEZ FTALANY

Ftalany to inaczej estry kwasu ftalowego, używane przy produkcji plastiku, w szczególności przy produkcji miękkiego polichlorku winylu (PCW), jako zmiękczacze nadające wyrobom z tworzyw sztucznych odpowiednią elastyczność. **Dopuszczalne stężenie ftalanów w zabawkach to 0,1 proc. w stosunku do masy materiału z dodatkiem plastyfikatorów.** Występowanie tych związków w stężeniach wyższych niż dopuszczalne jest niebezpieczne dla dzieci. Toksyczność ftalanów może być różna. Niektóre z nich mogą powodować zaburzenia płodności i przyczyniać się do przedwczesnych porodów, jak również do wystąpienia wad wrodzonych i niższej wagi urodzeniowej. Stwierdzono również, że mogą przyczyniać się do rozwoju innych chorób, takich jak alergii, uszkodzenia wątroby i nerek oraz nowotworów.

Największe prawdopodobieństwo wykrycia ftalanów znajduje się w zabawkach wykonanych w całości z polichlorku winylu (PCW) lub posiadających elementy z PCW. Rozpoznanie wyrobu wykonanego z miękkiego PCW nie jest proste w warunkach poza laboratoryjnych, gdyż PCW nie posiada charakterystycznego zapachu. Obecność ftalanów nie jest też związana bezpośrednio z kolorystyką próbek. Ftalany są zmiękczacami, których dodatek powoduje nadanie elastyczności polimerowi, który pierwotnie jest twardy lub niewystarczająco miękki.

Zatem konsument sam nie jest w stanie rozpoznać jaki jest poziom stężenia ftalanów w zabawce i czy jest ona bezpieczna pod tym kątem. Nad tym czuwa IH, kontrolując regularnie rynek zabawek i pobierając próbki zabawek do badań w Specjalistycznym Laboratorium Produktów Włókienniczych i Analizy Instrumentalnej UOKiK w Łodzi.

DZIAŁANIA UOKiK ORAZ IH - KONTROLA FTALANÓW W ZABAWKACH W LATACH 2013-2017

Inspekcja Handlowa regularnie kontroluje i monitoruje rynek zabawek. **W latach 2013-2017 na podstawie akt kontroli Inspekcji Handlowej Prezes UOKiK przeprowadził postępowania administracyjne zakończone wydaniem łącznie 142 decyzji dotyczących zabawek zawierających ftalany** (nakazowych lub umarzających z powodu wycofania zabawki z obrotu), co skutkowało wyeliminowaniem z obrotu ponad 74,5 tys. sztuk zabawek stwarzających poważne zagrożenie dla zdrowia dzieci.

Specjalistyczne Laboratorium Produktów Włókienniczych i Analizy Instrumentalnej UOKiK w Łodzi regularnie przeprowadza badania laboratoryjne zabawek pod kątem występowania ftalanów (tj. substancji działających toksycznie na rozrodczość i posiadających właściwości zaburzające funkcjonowanie układu hormonalnego):

- 2013⁹ – zbadano 198 próbek, z czego zakwestionowano 65 – ok. 33 proc. zbadanych;
- 2014 – zbadano 176 próbek, z czego zakwestionowano 37 – ok. 21 proc. zbadanych;
- 2015 – zbadano 103 próbki, z czego zakwestionowano 30 – ok. 29 proc. zbadanych;
- 2016 – zbadano 133 próbki, z czego zakwestionowano 44 – ok. 33 proc. zbadanych;
- 2017 - zbadano 203 próbki, z czego zakwestionowano 54 – ok. 27 proc. zbadanych.

Łącznie w ostatnich pięciu latach (2013-2017) przebadano 813 próbek, stwierdzając przekroczenie dopuszczalnego stężenia tych substancji w 230 z nich (co stanowi średnio ok. 28 proc. zbadanych). Ftalany głównie wykrywane są w lalkach z miękkimi głowami, figurkach (głównie koniki), zabawkach dla niemowląt do oglądania, chwytania, ściskania (np. typu piszczałki), piłkach, zabawkach skakankach.

7. Próbki, w których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych zawartości ftalanów znajdowały się w 18 proc. skontrolowanych przesyłek.

8. Co oznacza brak domniemania zgodności zabawki z obowiązującymi przepisami i brak przeprowadzenia stosownej procedury oceny zgodności przez producenta.

9. 19 lipca 2013 r. przestał obowiązywać przepis §17 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 listopada 2003 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla zabawek. Ministerstwo nie opracowało przepisów przejściowych w nowym rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla zabawek, więc nie było podstaw do prowadzenia postępowań administracyjnych przez UOKiK w sprawie zabawek zawierających ftalany, wprowadzonych do obrotu w okresie od 20 lipca 2011 r. do 19 lipca 2013 r. Materiały z kontroli WIH były przekazywane do wykorzystania przez Państwową Inspekcję Sanitarną.

Jednocześnie, w związku ze spełnianiem przesłanek określonych w decyzji Komisji z dnia 16 grudnia 2009 r. nr 2010/15/UE ustanawiającej wytyczne dotyczące zarządzania wspólnotowym systemem szybkiej informacji „RAPEX” utworzonym na mocy art. 11 dyrektywy 2001/95/WE¹⁰, UOKiK zgłosił w unijnym systemie RAPEX w ciągu ostatnich trzech latach (2015-2017) 31 notyfikacji dotyczących

zabawek stwarzających poważne zagrożenie ze względu na stwierdzenie zawyżonego poziomu stężenia ftalanów oraz w 8 przypadkach zareagował na zgłoszenia innych państw członkowskich, w których znaleziono zabawki z ftalanami, wprowadzone do obrotu na terenie Unii Europejskiej przez polskich przedsiębiorców.

Opracowanie:

Wydział Monitorowania Systemu Nadzoru Rynku, Departament Nadzoru Rynku UOKiK

¹⁰. Dz. Urz. UE L 22 z 26.01.2010 r., str. 1